

Оксана Бризгун-Соколик
Торонто, Канада

РЕГЕНСБУРГ ТАБІР ДіПі 1945–1949 «УКРАЇНА В МІНІАТЮРІ» (Спомини)¹

Після закінчення Другої Світової Війни 1945 р. в Німеччині опинилося велике число українців. По волі і по неволі. Це були головно біженці від і зі советського раю, молодь насильно вивезена німцями на фізичну працю, вивезена до проти-літакової оборони т.зв. «при фляку», полонені з німецьких, а потім і американських та британських таборів, втікачі військово-полонені Української Національної Армії, щасливці, які пережили концентраційні табори і інші.

Хочу із спогадів і документів про це трошки розповісти.

Наша родина жила довгі роки в Братиславі, Словаччина. В 1944 р. батьки відновили словацькі пашпорти. Можна було їхати тільки до Німеччини і Мадярщини та назад...

Кінцем березня 1945 р. покинули все. Тато, практикуючий лікар, роздобув десь віз із коником, яким не вмів провадити... На віз дали трохи харчів і найкращі речі, і загрузили. Підійшла чужа людина. Пан Чучман, утікач з Галичини. Запропонував провадити коником, якщо возьмемо його речі на віз. Пропозицію прийняли з найбільшою радістю... Хоч Німеччина вже розсипалася, на границі вимагали пашпорти. Німецька дисципліна була до кінця. Переїхали границю на захід 30.03.1945. По дорозі нужда, бомбардування, втікачі, авта, вози, голодне і обдерте німецьке військо, поміж ними багато калік, поранених... Ночували в стодолах, на дворі, на возі...

Доїхали до Вегшайду (Wegscheid) 16.04.1945 (19 днів, 375 км). Дістали дозвіл осісти в недалекому селі Лакен (Lacken). Там зустріли втікачів-українців зі всіх частин України. Лакен був в американській зоні, але на самій границі зі советською. Рішаємо їхати далі на захід. Мусіли дістати американський дозвіл для подорожі. Military Government of Germany в Пассау (Passau) видав посвідку/дозвіл рухатися від 23 червня до 5 липня. Наш напрям був Регенсбург, бо була вістка, що там українці гуртуються. Тільки два тижні можна було бути в дорозі. То ж поспішали...

Люди з'їздилися зі всіх кінців до більших центрів. Творилися осередки, одним з них став **Регенсбург**. Місто в той час було четверте найбільше в Баварії, і мало коло 100,000 населення. В часі війни там були літакова фабрика Мессершмідт, і нафтова рафінерія. Збомбардовані обидві, але місто не було зруйноване.

Біженці масово сходилися, шукали помочі, поради. Відчувалася потреба зорганізуватися.

В Регенсбурзі два ідеалісти-ентузіясти, о. Богдан Ганушевський та інж. Дмитро Тромса, бажаючи допомогти тисячам українців у біді, відважилися піти до військового управління США. Вони ризикували навіть ув'язненням. На чолі управління, на їх щастя, був повний виrozumіння американець підполковник Яромір Поспішіл. Порадив написати листа в тій справі. Тут долучився до них о. др. Юліян Катрій і втрійку написали листа та щасливо дістали дозвіл організувати комітет допомоги. Так повстав **Український Обласний Допомоговий Комітет** – УОДК, а о. др. Катрій був зв'язковим поміж комітетом і військовою управою США. Метою комітету було координувати релігійну, громадську та культурну діяльність українців. Комітет дістав приміщення в місті в Дрезден банку.

Полковник Поспішіл дав потім подібні дозволи всім етнічним групам, що опинилися в такій же ситуації.

Оксана Соколик.
Торонто (Канада), 1992 р.

¹ Зі «Споминами» п. Оксана Бризгун-Соколик виступила 23 вересня 2020 р. на VIII Міжнародній науковій конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» у Національному університеті «Острозька академія». При публікації зберігасмо авторський правопис.

Комітет одержав від влади **документ**-в'яснення, що українців не можна репатріювати примусово. У листі було виразно сказано, що ті, які не хочуть повертатися додому, не є «переміщеними» особами. Письмо скоро рознеслося по цілій Німеччині і було порятунком від насильного репатріювання «на рідину». Все ж таки, НКВД-исти виловлювали «своїх». Бувші громадяни СРСР часто рятували себе фальшивими документами, вивчаючи галицькі звороти та місцевості, з яких вони «походять», для доказу, що вони не з СРСР.

Управі Комітету вдалося скоро полагодити **харчування**. Порозумівшись з німецькими чинниками, працівники в комітеті діставали для біженців харчові картки. Німці не були задоволені, бо в той час був брак усього, вони також мусіли користати з харчових карток, але мусіли згодитися. Два місяці після капітуляції українці чудом створили їдальню тоді, як всі німецькі були ще позакривані. Тут новоприбулі до міста українці могли перекусити і дістати всі інформації дальшого перебування.

Кінчалося літо, виникла проблема **шкільництва**. Завдяки старанням о. Б. Ганушевського, військове управління дало дозвіл організувати школи і Український Технічно-Господарський Інститут – УТГІ, який переїхав з Праги з ректором проф. Борисом Іваницьким.

Наука в гімназії і народній школі почалася 2-го вересня в приміщеннях УОДК в Дрезден банку. Тут не змістився УТГІ і дістав приміщення на дунайському острові. Вже 6-го вересня відбулися сходи батьків і створився Батьківський Кружок.

Там також відкрилася амбулаторія, де лікарі безкоштовно допомагали потребуючим.

В міжчасі зібралось в Регенсбурзі і околицях багато втікачів і полковник Поспішіл зарядив мешканцям **оселі Гангофер Зідлунг** виїхати з оселі і там поселити біженців. (Мешканці були бувші робітники недалеких збомбардованих фабрик, і тепер не працювали. Оселя в тім часі називалася Herman Goering Siedlung). Німці не хотіли вступитися, Поспішіл вислав на них танки.

Оселя – це були ряди-«бльоки» будинків по чотири мешкання, кожне мало три кімнати і кухню. Нашій родині з чотирьох осіб дісталася в однім помешканні одна кімната, в другій мешкала родина Стародубів з двома донями, маленьку кімнату дістав проф. Комарецький. Варили ми по черзі. Проф. Комарецький харчувався в їдальні для самітніх. Нам приписали до кухні нового мешканця. Молодого хлопця. Він не мав приватности, а ми мали проблеми з куховаренням. Після протестів і прохань його забрали.

Вживання. Опалювали деревом та вугіллям від United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), а потім від International Refugee Organization (IRO). За посередництвом тих організацій ми діставали харчі – «керпакети» з Америки, які ділили за чергою по ब्लюках. Окрім хліба, сушеної ярини та конзерв харчі були невивстаючи. Спеціально відчувався брак товщу, м'яса, свіжої ярини та овочів. Тут на вазі золота були кава, чай, папіроси та чоколяда з керпакетів, за яку вимінювалися харчі у німців. Вони цих продуктів не мали і були дуже охочі їх набути. І так багато з нас ходили в близькі села і міняли нероз у постійних бауерів найкращі продукти для відживлення, головно яєчка, молоко та масло.

Також діставали з Америки уживаний одяг та обув. Дістали і коци, з яких у потребі шили плащі. Використовували і знайдені парашути на блюзочки та жакети. Пороли старі светрики і виплітали з вовни нові. Пороли старі шкарпетки і нитками цирували ті, що носили.

Знайшлися «підприємці», що гонили скрито самогон по пивницях. Американці радо це міняли на каву, чай, чоколяду, папіроси та «райхсмарки» (німецькі гроші). За «райхсмарки» від американців вони купували у німців нереєстровані старі корови, воли, свині, по ночах різали і на другий день продавали свіже м'ясо. Наша поліція це не дуже бачила, американська і німецька поліція строго карала, то було ризиком. Ми їх називали «паскарі», а їхні заняття – «паскуванням». Їхні продукти були дорогі.

Старі кооператори «з краю» заснували кооперативи. Дбали не про свою кишеню, а про загальне добро. Продавали голки, нитки і що могли роздобути.

Американці завели **працю з оплатою**. Всі старалися працювати, щоб заробити «американські таборів гроші». Створилися майстерні, як наприклад шевська, трикотарська, кравецька, забавок..., курси шиття, англійської мови, «долмечерства» (курси перекладачів), першої допомоги і подібні. Працівники майстерень та викладачі курсів діставали посвідки затрудування українським комітетом і платню.

Табір був **самоуправною одиницею**. Спочатку під опікою УНРРА, потім ІРО. Була Таборова Рада, Провірна Комісія, командант табору і управа та Таборовий Суд.

У половині листопада 1945 р. зголосив свої відвідини полковник військ НКВД і голова **репатріаційної комісії** у Регенсбурзі, Фоменко. На другий день прийшов з п'ятьма поліцейськими НКВД. Згадує

о. Ганушевський, цитую: «Увійшли до моєї канцелярії, позасідали передо мною за моїм працівним столом. Присутні з УОДК були мтр. Кліш і інж. Тромса. Почалися закиди, «що за інструкціями американців ми діємо проти Советського Союзу», подавали видумані докази проти допомогової акції...» і т. д. В грудні військове управління США розв'язало УОДК. Видно США не хотіло дражнити советів, знаючи, що і так всі скоро переїдуть у різні краї. Був втрачений легальний ґрунт. Бюро переїхало на оселю і під назвою **Обласне Представництво Української Еміграції** – ОПУЕ почало діяти в силі можливостей.

Медицина опіка. На оселі, на поверсі великого шкільного будинку, опинилися **лікарі та шпиталь**. Амбулаторія в місті працювала далі для нетаборян. Були родинні лікарі і спеціалісти. Робили також малі операції. Поважні випадки засилалися до міста, де в таборовому шпиталі головним хірургом був др. Віктор Андрієвський. Не знаю, як було з лікарствами, але наша шкільна товаришка Надія Мулярчук дістала стрептококове запалення горла і з браку ліків померла.

Провалилися в місті шеститижневі **медсестерські курси**, здобувався стаж «Nursaid». Після того хто хотів, міг вчитися далі: 8 інтензивних місяців і 5 практики, здобувався стаж медсестри.

Учителі, лікарі, медсестри і под. заробляли вже «таборові доляри».

Релігія. Греко-католики дістали церкву св. Віта коло табору. Православні в місті стару історичну церкву «Улріхскірхе». Були церковні хори, співав в церкві і шкільний хор. Святкувалися традиційні свята. В школі на наші свята не було науки.

Молодь не могла бути без жартів та збитків. І так одного разу хлопці нашого шкільного хору домовилися і замість «Осанна во вишні» заспівали «Оксана на вишні»... Я була одинока Оксана в хорі і мало не провалилася під землю...

Зустріч українців зі всіх частин України та з різними віроісповіданнями спричинювала, як ми тоді називали жартом, «мішані подружжя»...

Священники жили дружньо. Відправлялися спільні молебні з нагоди державних свят та важливих річниць. Також співжиття втікачів з різних частин України було до великої міри гармонійне. Доказом є хоч би те, що два ентузіясти-основники табору були один з УССР, а другий з Галичини.

Поліція. Бажаючі зголошувалися добровольцями на 2-тижневі **курси поліцаїв**, які провадили поліцаї американської армії. Були також окремі вишколи на підстаршин та старшин. Охорона табору була потрібна, бо НКВД-исти полювали на наших людей, щоб вивозити «на рідину». Табір не був огорожений. З одного боку дорога у місто, з іншого – мешканеві доми німців, а решта – відкрите поле та дорога до села.

Шкільництво. 18-го грудня школи з міста перейшли на оселю, спочатку наука гімназії була в бурсі, потім розмістилася на долішньому поверсі шкільного будинку, де вже була народня школа і де створився і садочок. (На другому поверсі були лікарі і шпиталь).

У моїй 7-ій гімназіяльній класі було 16 учнів і один студент заочно. У нас було 3-ох зі жевніцької гімназії в Чехії, я з Братислави, декілька самітніх, що дітьми були вивезені до протилетунської оборони – «при фляку», декілька з родинами. Рівень знання з різних шкіл був нелегкою проблемою учителям навіть після оцінок вступних іспитів.

Вчилися українською мовою. Предмети науки: чотири мови – українська, німецька, англійська та латина. Крім мов було 13 предметів, між ними – історія, математика, фізика, хемія, релігія і т. д. Директором гімназії був Микола Величко. Учителі були знамениті, як наприклад о. др. Ю. Катрій, др. Євген Гурко, Євген Маланюк і інші. В книзі про Регенсбург є список 33 професорів, 6 матур та 88 матурантів. Свідоцтва були тримовні: по-українськи, німецьки та англійськи. Матури були повноправні. Для прикладу: в Торонті мене прийняли з тим документом без проблем на Торонтонський університет.

Часто з браку шкільних підручників ми діставали на циклостилі друковані праці наших учителів.

Самітні студенти мешкали в **бурсах** для студентів-сиріт і студентів, яких батьки мешкали поза містом.

Ми відбували прогулянки до історичних місць Регенсбурга, найстаршого міста на Дунаї, колись давно за римлян званого Ратісбона. Також по Дунаї до славних Валгалли та Бефраунгсгалли.

Настрій у нас був радісний, ми могли вчитися, свобідно рухатися, одяг виношували до останньої ниточки, ніхто не звертав увагу «на моду», але на естетику одягу так. Ми були щасливі, не були голодні, не були під бомбами, мали щовечора **те саме своє ліжко**...

Була зорганізована **Музична школа**, з концертами – т. зв. «пописами», річними іспитами. Голова іспитової комісії др. Зіновій Лисько приїздив з іншого DP табору. Діставали ми двомовні свідоцтва з оцінкою та печаткою і підписами «UNNRA* DISTRICT 3* AREA TEAM 1046*».

Вправляли ми на піані в музичній школі за поділом годин – по черзі. Наука в школі була від 8-ої до 1-ої, то ж часу на науку, вправи, мандрівки, розвагу було доволі. Особисто я знайшла можливість вправляти на піані в місті у німців по три години денно за чоколяду та папіроси, що тривало чотири години з дорогою до міста і назад. І так мені вдалося після вступного іспиту стати студенткою Гендел Консерваторії в Мюнхені, куди за дозволом школи, доїздила щочетверга, пропускаючи цілоденну науку. Рано три години, переважно переповненим поїздом до Мюнхена, увечорі три години назад часто стоячи. Але все це якось не відчувалося. Хотілося вчитися, вірилося в краще майбутнє...

Оксана Соколик.
Регенсбург (Німеччина), 1947 р.

Молодечі організації. Були дві молодечі організації: **Пласт** та **СУМ**. Також таємнича «підпільна» організація зі строгою дисципліною. Знаю, бо мої шкільні товаришки та товариші належали до неї, намовляли і мене. За відмову належати з браку часу, хлопці дістали наказ зі мною не говорити, мене бойкотувати. Було цікаво: вхожу рано до кляси, на мій привіт відповіддю є мовчанка...

До Пласту належали майже всі гімназисти. Ми мали сходи, веселі і поважні ватри, мандрівки, прогулянки по Дунаю, пластові проби, табори, їздили на табори до інших осередків, і до нас приїздили пластуни. Наш гурток, дівчата з нашої і ще одної кляси, називався «Сороки» (були досить крикливі), опікуном був о. Б. Ганушевський. Ми були учасниками Ювілейного Свята 35-ліття Пласту в Міттенвальді 1947 р., I-ого Пластового Конгресу в Ашаффенбурзі 1948 р., навіть вдалося трьом юнакам без паспортів – «на чорно», поїхати на Пластове Джемборі в Муассан у Франції в 1947р.! Після повороту вони носили широкі пластові капелюхи! – а ми заздрили...

Пластуни-сеньйори видавали неперіодичний журнал «Сеньйорська Ватра».

Знамениті основники і провідники Пласту в таборі були скаутмайстер проф. Борис Іваненко та о. Богдан Ганушевський.

Молодь у СУМ була не така чисельна як Пласт, але активна, з подібними заняттями. Одним з їхніх досягнень було видання цінної книжки Григорія Ващенко: «Виховання Волі і Характеру».

Спорт. Створилося **Українське Спортове Товариство «СІЧ»**. Відбувалися змагання кошиківки, відбиванки, пінг-понгу, копаного м'яча, шахів. Спершу поміж собою, а потім поміж іншими таборами, також з німецькими дружинами. Спортовий виряд ми діставали від УНРРА, ІМКА (УМСА), а часом і від війська. Знаряддя не було.

Відбувалися «Дні Фізичної Культури», пластуни складали іспити «фізичної вправності», навіть відбулася ДіПі Олімпіада в 1948 р. В гімназії була руханка два рази в тиждень, нами найулюбленіший предмет! (Дівчат вчила моя сестра Леся).

Для провідників літніх таборів в 1947 р. були **курси «Program Leader»** під патронатом УНРРА та ІМКА.

Культурне життя. Заснувався **Український Літературно-Мистецький Клуб**. Відбувалися доповіді, концерти, кінофільми, концерти хорів, а їх було кілька на оселі, «жива газета» і інше. Ставили «Наталку Полтавку», «Запорожця за Дунаєм», «Антигону», «Катерину», «Народного Малахія» і т.д. Приїздили запрошені гості з інших таборів: Йосип Гірняк з театром, скрипаль Володимир Цісик, знаменитий піаніст Борис Максимович.

З Мюнхенської опери Орест Руснак, з опери в Грац Василь Матіяш та інші. Концерти відбувалися в місті в «Нойгавсзалі». В. Матіяш був пластун і пластуни нашої оселі зорганізували йому окремий концерт в таборі, з чого були дуже задоволені старші особи, яким тяжко було дістатися на концерти до міста.

Концерт Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка з табору в Інгольштадт з диригентом Володимиром Божиком та мистецьким керівником Григорієм Китагим дали чотири концерти в місті з великим успіхом. Американці і німці були захоплені співом.

Відбувся балетний вечір. Школа примабалеріни Валентини Переяславець з Києва поставила «Степову Царівну» на музику В. Божика. Газета «Міттелбайріше Цайтунг» подала: «Повні мистецької насолоди танки...».

Відбувалися і спільні концерти національних груп в таборі. Вже в 1946 р. був перший міжнародний фестиваль для американського війська, щоб їх познайомити з нашими різними культурами.

Найбільшим проектом і успіхом нашої культури поміж чужинцями був «**Тиждень Української Культури**» в березні 1948 року. Давали самостійні концерти співаки Орест Руснак, Клавдія Таранова, піаніст Борис Максимович, був Балетний вечір, Концерт Українських Хорів, Капеля Бандуристів ім. Тараса Шевченка, при піані – Роман Стецура. Всі концерти відбувалися в місті в «Нойгавсзали».

Одночасно в Die Kunsthalle Regensburg відбувалася цілий місяць березень мистецька виставка. В ній взяло участь 35 мистців з різних таборів ДіПі, поміж ними Яків Гніздовський, Олекса Булавицький, Сергій Литвиненко, Михайло Мороз, Василь Кричевський і інші. Було виставлено 136 картин та скульптур. Залишився двомовний каталог (німецька і англійська мова) з історією сучасного українського мистецтва. В почесному Комітеті виставки були американський полковник А.Л. Кемпбел – військовий командант Регенсбурга, Алфонс Гайс – майор міста, канадець Іван Панчук² – голова Центрального Допомогового Комітету в Лондоні та інші.

На відкритті виставки Народного Мистецтва були полковник А.Л. Кемпбел, директор округи ІРО Р. Блекмур, голова ІРО Шапіро та інші.

Видавництво. Мали друкарню. Роздобули українські черенки з підсоветської зони чудом два письменники – Леонід Полтава і Леонід Лиман, які в місті Плауен працювали в українській друкарні перед приходом советів.

Видавничою діяльністю займалося кілька установ. З них найактивніша була **Видавнича Спілка «Українське Слово»**... Його управителем був Юліян Тарнович, потім – мешканець Торонта.

Були тижневики «Українське Слово» та «Слово». Виходили Бюлетені, афіші. Друкувалося багато книжок, спершу обережно, кількасторінкові, а потім вже поважні об'ємом книжки. «Захар Беркут» Франка, «Чорне озеро» Гжицького, «На уходах» Чайківського, «Зоряний хлопчина» Оскара Вайлда і навіть підручники, як наприклад «Підручник крою і шиття», «Самовчитель еспанської мови» і подібне.

З друкуванням було нелегко. Був брак книжкового паперу, навіть на «чорному ринку» не можна було його дістати. Друкувалося на газетнім папері. Був брак чорнила і вкінці треба було з тяжкою бідною діставати дозвіл від американських властей. До книжки треба було подати дозвіл, як наприклад: «Permitted by Authority of Military Government».

На списку в книзі про Регенсбург є список 41 друкованих праць, понад чотири тисячі сторінок друку. Книжки були в ціні 5-8 марок, один американський папірос на чорному ринку був 5 марок... Значить, за 1-2 папіроси можна було набути книжку. Тираж 5-8 тисяч розходився до півроку.

Таборова пошта. Регенсбурзький табір був перший, що в 1947 р. випустив поштові марки. Табір мав свою **пошту**, яка діяла тільки на оселі. Марки були мистецькі, в гарних кольорах, виконані мистцями Мироном Білінським, Антоном Малюцою, Святославом Гординським. Напис на марках двомовний: «Таборова Пошта» та «Camp Post Regensburg». Вийшло кілька серій, разом 34 марки, в ціні 5 пфенігів до 3 марок.

Репатріяція і «Скрінінги». Були «скрінінги» – де нас розпитували про наше минуле та наші плани-надії. Були і відвідини **репатріяційної комісії**, приходили енкаведисти в супроводі американців.

На конференції Рузвельт – Черчіль – Сталін в Ялті, ще до закінчення війни в лютім 1945 р., була прийнята постанова про репатріяцію. Загальне бажання і надія у чужинців була, що всі хочуть повертатися додому.

Були протести, вияснювання, трагедії, самогубства, демонстрації, насильне виловлювання. Вже згадуваний Фоменко почав свою людоловлю. Нас у таборі повідомили, що: «завтра приїде репатріяційна комісія і буде приходити два рази в тиждні, щоб організувати людей для повороту «на рідину». Просимо людей...» і так далі.... Приїхав НКВД-ист зі секретаркою в супроводі двох американців. Від оселі був один представник. Один американець представив всіх і відійшов, другий залишився. Довго чекали, згадував наш свідок, пробували розбити мовчанку і нарешті з'явився молодий чоловік. «Слава Ісусу Христу!»... НКВД-ист почервонів, але опанував себе.... По відході була знову мовчанка і врешті американець сказав, що то страта часу і рішив покінчити. Більше не приїздили.

² Ім'я подано згідно програми виставки Тижня Української Культури (Регенсбург, березень 1948 року). У програмі допущено помилку, оскільки Центральне Українське Допомогове Бюро в Лондоні очолював сотник Богдан Панчук з Канади (уточнення – О.С.).

Потім робили зустріч всіх представників репатріації з різних таборів з НКВД-истом вищої ранги. Там відбулася ціла «революція» на різних мовах і НКВД-ист мусів відійти.

Але страх за життя і страх за друзів зумів знайти вихід. Фальшиві документи! Нагло всі були зі Стрия, Тернополя... І інших міст Галичини. Мешканці тих міст їх вчили відповіді, як би їх розпитувалися про ті місця і так багато колишніх горожан СРСР були врятовані.

Мої батьки, т.зв. «старі емігранти», обидвоє лікарі, виїхали з незалежної держави України в січні 1919-го року з «Місією Червоного Хреста по Евакуації Полонених» до Нойгаммеру, в той час у Німеччині, де були табори полонених. Симон Петлюра призначив медичний персонал цієї місії опікуватися українськими полоненими царської армії і привезти їх в Україну. Хоч батьки народилися в 1890-их роках, в тодішній царській Росії, на всякий випадок і вони також стали втікачами зі Стрия.

Дорога до Канади. Нарешті держави почали нас запрошувати. Пропонували різні праці. Наприклад Бельгія шукала до копалень вугілля, Канада – молодих дівчат на домашню прислугу, мужчин до дроворубства, всіх на ферми та до буряків... І ми хапалися за всяку можливість. Вимогами нашої родині підходила Аргентина і ми зголосилися. В міжчасі, не пригадую як, скомунікувалися мої батьки зі своїми близькими друзями із Закарпаття, інж. Володимиром та Франею Косар в Канаді. Вони посередництвом УНО (Українського Національного Об'єднання) запросили нас до Канади. Ми були щасливі, бо хоч їхали в незнане, але когось знали...

Треба було знову переходити «скрінінг». Кожний ішов до скрінінгової комісії особисто. Батьків і сестру, яка народилася в Німеччині 1920 р., пропустили. Мене, а я народилася в Чехословаччині, тримали довго, аж батьки попали в паніку. Член комісії, чеський жид, правдоподібно член комісії від СРСР, мене переконував, що я там ходила до школи, я там народилася, моє місце віддати державі те, що я дістала... І взагалі, пощо мені їхати за океан, як Чехословаччина чекає на мене... Нарешті я перемогла і вичерпана прийшла до рідних.

І тоді медичний перегляд. Найприкріше і понижуюче було, як шукали, чи маємо воші...

Нас, досить велику групу, завезли тягаровими автами до Бремена, а звідти до Куксгафен, де примістили в колосальній залі, мабуть літаковій гангарі. Ліжка поздовж стіни, кожний шукав місце, де влізе вся родина разом... Кожний з нас дістав по два коци на дорогу. Щоночі ми мали проблему, як панство Білоуси з нашого табору, низенькі, кругленькі учителі народної школи, сплячи на спині немилосердно хропіли... Молодь щовечора збирала каштани і ми їх котили попід їхні ліжка і те та-рахкотіння на якийсь час їх заспокоювало, а нам давало можливість заспати...

Нарешті наш корабель «Скитія» нас запросив на борт. Дивне було почуття, як Європа зникла на горизонті... Сумно, тяжко, сльози з'явилися в очах... і великий запитник та надія на майбутність.

Та довго не прийшлося роздумувати. Треба було розміститися.

Глибоко внизу, у великій залі поділеній на половину, в одній половині були жінки, в другій мужчини. Нормальні пасажири мали каюти. Поверхові ліжка досить тісно коло себе поміщували велику кількість колишніх ДіПістів. Виїхавши незадовго у відкритий океан, груднева погода дала себе в знаки. Нами немилосердно качало. Їдальня була постійно порожня.

Нарешті земля! Галіфакс. Нас викликали, перевіряли, «чи ми є ми»... Дали по 5 доларів на особу (для нас колосальний масток!), сказали, де є поїзд, до якого нам треба було всісти і давайте собі раду, як хто може... Більше нами не цікавилися... Це було 20-го грудня 1948 року, після трьох і пів років таборового життя і мандрів у незнане.

Табір у Регенсбурзі став найбільшим в американській зоні. В роках 1945–47 мав коло 5,000 населення, з того коло 1,000 неукраїнців. З часом зменшувався і остаточно був закритий. Тих, що ще ніде не виїхали, перевели до інших таборів.

Зустрічі. На закінчення хочу сказати, що ми – гімназисти з Регенсбурга, а тепер з Канади та Америки, по якомусь часі зорганізувалися листовно і рішили відбувати щорічно зустрічі на оселі «Союзівка» недалеко Нью-Йорку. Туди приїздило і багато негімназистів ради приемних зустрічей з давніми знайомими. Там було рішено видати книгу фактів, документів, споминів.

Книжка про Табір ДіПі. Спільним зусиллям книжка «Регенсбург» вийшла в 1985 р., з побажаннями вже полковника Яромира Поспішила у додатку чеською мовою: *Приєї Вам успех у Вашім подніку!* Книга має 684 сторінок і бажаючі можуть там знайти багато цікавих інформацій про наш табір ДіПі, включно зі статтею про давні торговельні контакти Регенсбурга з Києвом.

Підсумки.

- Війна кінчилася. Ми живі!
- Ми втікали перед надходячою советською армією до американської зони в Німеччині.
- Призначені пункти, де з'їздилися втікачі, скоро перетворилися в громади та стали таборами втікачів і переміщених людей – Displaced Persons Camps, DP camps.
 - Були зорганізовані своїми провідниками, а також самими втікачами, щоб спільно охороняти себе перед репатріацією, перед безнадією творити своє майбутнє, перед монотонністю щоденного життя. Як наслідок такого стану почали засновувати церкви, організації самопомочі, школи, організації молоді, театральні групи, спортові клуби, та інші аспекти церковного, культурного та розвагового життя.
 - В багатьох випадках це були копії організацій, які існували в Україні перед війною.
 - Спочатку окупаційні власті дивилися на це з побоюванням, бо знали, що чим більша у втікачів безнадія, тим скорше схочуть повертатися додому і скорше буде діяти процедура репатріації.
 - Пізніше це було толеровано, бо політику репатріації замінила політика переселення. То ж організоване життя було заохочуване, аж до власної охорони, пошти, самоурядування і т.д.
 - І так наш табір ДіПі в Регенсбурзі можна вкінці назвати «Україною в Мініятюрі».